

İbni Sina ile düünden bugüne...

Doç. Dr. Akif Tan

1961'de Ankara'da doğdu. 1978 yılında Kuleli Askeri Lisesi'ni, 1985 yılında Gülhane Askeri Tıp Fakültesi'ni bitirdi ve Tıp. Tıpm. olarak Silahlı Kuvvetler'de göreve başladı. 1990'da GATA Genel Cerrahi AB Dalı'nda uzmanlık eğitimine başladı. 1994 yılında genel cerrahi uzmanı olarak, Şırnak Askeri Hastanesi'nin Baştabipliği'ne atandı. 1996 yılında GATA Genel Cerrahi AB Dalı'nda Yrd. Doç. olarak göreve başladı. 2000 yılında İstanbul Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'ne atandı. 2002 yılında doçent oldu ve 2004 yılında Kıdemli Albay olarak emekliye ayrıldı. Halen Özel Medipol Hastanesi'nde çalışan Tan, evli ve 2 çocuk sahibidir.

Bir tıp kültürü ve tıp felsefesi dergisinde kendisinden sıkça bahsedilecek hekim, aynı zamanda alim ve filozof herhalde İbni Sina'dır.

İbni Sina, 980 yılında bugün Özbekistan olarak anılan Türkistan'ın Buhara şehri yakınında Afşan kasabasında doğmuştur. Küçük yaşlarda dinî ilimleri öğrenen ve genç yaşta geometri, fizik ve tıp ilimlerinde bilgi ve beceri-

siyle öne çıkmaya başlayan İbni Sina 16 – 17 yaşlarındayken devrin Samani hükümdarı Nuh İbni Mansur'un hastalığını, saraya davet edilmesi üzerine tedavi ederek, devrinde haklı bir ün kazanmıştır. 21 yaşında babasını kaybetmesi ve sosyal iç karışıklıklar nedeni ile Buhara'dan ayrılmış özellikle İsfahan olmak üzere İran'ın çeşitli yerlerinde bulunmuştur.

Mükemmeliyetçi bir kişilik yapısında olması, bütün hayatı boyunca kendisini birçok alanda yetiştirmesi ve bu

alanların hepsinde en üst seviyelerde olmasına da sebep olmuştur. Daha Buhara'da iken Emir'in huzurunda, gençliğinde geçen bir konuşma sırasında, yine orada bulunanlar tarafından Arapça'sının yeterince iyi olmadığı eleştirisi üzerine, yaklaşık 3 yıllık yoğun bir Arapça dilbilgisi ve edebiyatı çalışmasına girişmiş, bu konuda kendisini geliştirdikten sonra, Arapça şiirler ve risaleler kaleme almıştır.

İbni Sina ilgi duyduğu alanlarda dikkatli bir gözlemci, düşünür ve uygulama-

yıcı olduğu kadar verimli bir yazardı. Yazmaya çok genç yaşlarda başlamış, 50 yaşlarında eserlerinin sayısı 200 ü aşmıştı. Birçok hükümdar kendisinden, danışman ve vezir olarak saraylarında bulundurmak suretiyle O'nun arkadaşlığından ve önerilerinden faydalanmışlardır. En büyük eseri muhakkak ki "El – Şifa"dır. Tıp konusunda bilinen en önemli yapıtı ise milyondan fazla kelimeden oluşan "El – kanun fi't – tıbb" adlı eseridir, ki bu kitap kendi klinik gözlem ve deneylerine dayanarak hazırladığı, İslam dünyasında ve Avrupa'da 600 yıla yakın bir süre tıp eğitiminde kullanılmıştır. Bu kitabı, 15. yüzyıla kadar on beş defa çevirisi yapılarak basılmış ve 1650 yılında Montpellier ve Louvain Üniversiteleri'nde hâlâ okutulan bir eseri ve 1593'te Arapça'sı yeniden basıldığında o güne kadar Arapça olarak basılan ikinci kitap olma özelliğini gösteriyordu.

Bir simyacı mı?

Bütün bu hızlı ve verimli çalışmaları 10. yüzyılda hem Doğu hem de Batı'da çeşitli alanlarda tanınması nedeni ile bir İbni Sina efsanesi ortaya çıkarmıştır. Henry Corbin'in dediği gibi, "Ortaçağın batısını ve günümüze değinde doğuyu etkileyen İbni Sina'nın eseri, felsefenin ve zamanının ilimlerinin tümünün alanını kapsamaktadır ve bu haliyle O, ortaçağın evrensel insan tipini gerçekleştirmiştir ". Kimi kültür çevrelerinde O bir masal kahramanı, prens, kimi kültür çevrelerinde metali altına çeviren büyümlü bir simyacı olarak tanıtılmıştır. Hatta Biythinie Kralı, Sevilla Prensi olarak tanıtıldığı eserler dahi olmuştur. Kendisinden 600 yıl kadar önce yaşamış, ünlü Hıristiyan teolog ve düşünür Saint Augustine ile mektuplaştıranlar olduğu gibi, 'Lokman Hekim' olduğunu söyleyenler de olmuştur.

Bekir Karlığa'nın kitabında oldukça detaylı olarak anlattığı gibi; Padoalı ve Venedikli hekimlerin hazırladıkları El – Kanun'un 1476 baskısının sonunda "Sevilla Prensi İbni Sina'nın eseri burada son bulur" denilmektedir. Aynı ifadeler 1490 Venedik baskısında da yinelenir. Aynı kitabın Champier tarafından 1522'de Lugduni'de yapılan baskısında "Kurtubalı Prens'in bu kentte bir hastane kurduğu, beraberinde El – Gazzali ve El – Farabi gibi iki dostunun da çalıştığı" belirtilmektedir. Latin dünyasında Kurtubalı, Sevilalı prens tanımlamalarının İbrani literatüründe de yaygın olduğu, oryantalist bazı yazarlarca İbni Sina'nın hayatı, İspanyol mu, Arap mı, Türk mü olduğu konusundan bahseden eserle-

rin yazılmış olduğu görülür. Bu efsanevi kişiliği nedeni ile hem İran edebiyatında hem Türk edebiyatında masallar ve destanlarla da sıkça karşılaşılmaktadır.

Yaygın tanınmışlığın getirdiği efsanevi anlatımları aralayarak hekimliği ile İbni Sina'yı tanıdığımızda, ortaçağ tıbbını etkilemiş olduğu kadar günümüzde de anne sütünün önemini bin yıl öncesinden vurgulayan bir hekim olduğunu görebiliriz. İbni Sina anne sütü için "bebeğin doğum öncesi beslenmek için anneden aldığı kana en yakın maddedir " derken, günümüz immünolojisi ile bizlerin artık kesin olarak bildiği bir gerçeği, sağ duyulu bir gözlem sonucu bin yıl önce ifade ettiğini fark ediyoruz. İbni Sina sadece bununla kalmayıp " anne sütü ile beslenen bebekler daha sakin olmaktadır" diyerek beslenmenin psikolojik ve psikosomatik detaylarını da göstermektedir.

Hâlâ kullanılan tedaviler...

Yine ünlü El – Kanun kitabında İbni Sina tetanos, plörezi ve tüberküloz gibi birçok hastalığı doğru olarak tanımlamış, tüberkülozun bulaşıcı olduğuna dikkat çekmiş, şeker hastalığını, şarbonu ve bazı paraziter hastalıkları tanımlamıştır. Hekimliğinin icrası ile ilgili yasa, tıbbi tanımlamalar, nabız ve kolikler üzerine eserler yazmış olan İbni Sina trigeminal nevraljiyi ilk kez tanımlamış ve yüzde meydana gelen paraliziyi merkezi ve periferik olarak ilk defa ikiye ayırmış, gözbebeğinin ışık refleksini tanımlamış, menenjitin klinik tablosunu en ince ayrıntısına kadar tarif etmiştir. İbni Sina'nın ishal tedavisi için peynir suyunun içilmesini tavsiye etmesi de hayli dikkat çekicidir.

İbni Sina'nın büyük bir külliyat halinde elimize ulaşan 250 civarında eseri bulunmaktadır. Bunların 130 unun kendisine ait olduğu kabul edilmektey-

İbni Sina tetanos, plörezi ve tüberküloz gibi birçok hastalığı doğru olarak tanımlamış, tüberkülozun bulaşıcı olduğuna dikkat çekmiş, şeker hastalığını, şarbonu ve bazı paraziter hastalıkları tanımlamıştır. Hekimliğinin icrası ile ilgili yasa, tıbbi tanımlamalar, nabız ve kolikler üzerine eserler yazmış olan İbni Sina, trigeminal nevraljiyi ilk kez tanımlamış ve yüzde meydana gelen paraliziyi merkezi ve periferik olarak ilk defa ikiye ayırmış, gözbebeğinin ışık refleksini tanımlamış, menenjitin klinik tablosunu en ince ayrıntısına kadar tarif etmiştir.

ken, yüzden fazla eseri; kitap isimlerinin değişik şekillerde kaydedilmiş olması veya bölümlerinin ayrı ayrı eserler olarak yayınlanması nedeni ile kendisine ait olduğu tartışmalıdır